

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

פליאוגרפיה וקודיקולוגיה של כתבי-היד התלמודיים - 7149

תאריך עדכון אחרון 16-09-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: תלמוד והלכה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): גב תמר לייטר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tamar.leiter@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בדוא"ל

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בפליאוגרפיה וקודיקולוגיה של כתבי יד תלמודיים, דהיינו העתקת כתבי יד לפני עידן הדפוס ותיאור טיפוס הכתב באזורי התפוצה היהודית למן המאה העשירית ועד למאה השש עשרה. הקורס ישלב דוגמאות של כתבי יד עם דגש על כתבי יד של התלמוד הבבלי.

מטרות הקורס:

היכרות עם כתבי יד שהועתקו בארצות שונות – צורות אותיות, טכניקות עיבוד הקלף והנייר, עיצוב הטקסט ותכונות נוספות הקשורות להפקת כתב היד. הקניית מיומנות בשימוש במאגרים וקטלוגים מקוונים ומודפסים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. התלמידים יפנימו את חשיבות כתבי היד במחקר.
2. התלמידים ילמדו להבחין:
 - א. בין כתבי יד שהועתקו באזורים גיאוגרפיים שונים (כגון מזרח, אשכנז וספרד)
 - ב. בין כתבי יד שהועתקו בתקופות שונות.
 - ג. בין מעתיקים ובין מגיהים.
3. התלמידים ידעו להשתמש בקטלוג הממוחשב של המכון לתצלומי כתבי יד ובמאגר הקודיקולוגי ספרדית.

דרישות נוכחות (%) :

85%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות פרונטליות מלוות במצגות של דוגמאות מכתבי יד משולבות בסדנאות לתרגול.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. הפקת הספר העברי לפני עידן הדפוס – מעתיק, סופר או לבלר וסביבתו. צורות וחומרים. תפוצה גיאוגרפית
2. בין קודיקולוגיה לפליאוגרפיה
3. חשיבות כתבי היד למחקר - מעבר למסורת בכתב; התערבות בהעתקה ותוצאותיה
4. הקולופון - תוכנו. צורתו ותרומתו
5. אוספים. קטלוגים ומאגרים של כתבי-יד
6. הקנקן ומה שיש בו - אומנות ההעתקה
7. הרכב הקודקס -קונטרסים, גיליונות ודפים
8. מצע הכתיבה - קלף ונייר - טכניקות עיבוד
9. פיגומי הכתיבה - ניקוב, שרטוט ומתווה

-
10. טיפוס הכתב וסוגיו (כגון: מזרחי, ספרדי, אשכנזי ; מרובע, בינוני ורהוט)
 11. כתבי-יד מרובי מעתיקים: איחוי ופרוד של כתבי-יד
 12. כלים לזיהוי זמן ההעתקה ומקומה
 13. ספרדתא - המאגר הקודיקולוגי של מפעל הפליאוגרפיה העברית
 14. המשך תרגול בספרדתא

חומר חובה לקריאה:

מלאכי בית-אריה, קודיקולוגיה עברית, באתר ספרדתא, פרק המבוא:
<https://web.nli.org.il/sites/NLI/Hebrew/collections/manuscripts/hebrewcodicology/Documents/Hebrew-Codicology-continuously-updated-online-version.pdf>
באנגלית:
<https://web.nli.org.il/sites/NLI/English/collections/manuscripts/hebrewcodicology/Documents/Hebrew-Codicology-continuously-updated-online-version-ENG.pdf>

יעקב זוסמן, 'כתבי-יד תלמודיים', באתר הספריה הלאומית:
- <https://web.nli.org.il/sites/NLI/Hebrew/collections/jewishcollection/Talmud/Articles/Pages/Talmud-MSS-Zusman.aspx>
קולט סיראט, מן הכתב אל הספר, ירושלים תשנ"ב, עמ' 8-19.
דוד רוזנטל, 'תרומתם של כתבי היד לחקר התלמוד', באתר הספריה הלאומית:
- <https://web.nli.org.il/sites/NLI/Hebrew/collections/jewishcollection/Talmud/Articles/Pages/Talmud-MSS-Rosenthal.aspx>
'אודות ספרדתא', באתר ספרדתא:
http://sfardata.nli.org/about_He
'תיאור כתב יד קאופמן של המשנה', באתר הספריה הלאומית:
- <https://web.nli.org.il/sites/nli/hebrew/collections/jewishcollection/talmud/articles/pages/kaufman-mishnah-ms.aspx>

חומר לקריאה נוספת:

גלצר, מרדכי, 'מלאכת הספר של כתר ארם צובה והשלכותיה', ספונות, ד, יט (1989), עמ' 167-276 JSTOR, www.jstor.org/stable/23414875. Accessed 15 Sept. 2020.
אשל, אסתר, חנן, וירדני, עדה, 'שטר מ"שנת ארבע לחורבן בית ישראל": עדות נדירה לגזרות הדת אחרי מרד בר כוכבא?', קתדרה 132 (2009), עמ' 24-5 JSTOR, www.jstor.org/stable/23408144. Accessed 15 Sept. 2020.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 20 %

הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 20 %
אחר 60 %
מבחן בית/עבודה

מידע נוסף / הערות:
לאור מגיפת הקורונה, ההוראה תתבצע במערכת זום. אם יתאפשר הדבר – נשלב ביקורים בספריה הלאומית.